

METODYKA PARTYCYPACYJNA WYKORZYSTANA W PROCESIE TWORZENIA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA PROCEDURY BADAWCZEJ

Celem ogólnym badań empirycznych jest identyfikacja najistotniejszych problemów i potrzeb społecznych oraz dokonanie diagnozy potencjału rozwojowego wybranych gmin regionu zachodniopomorskiego znajdujących się w Specjalnej Strefie Włączenia z uwzględnieniem perspektywy różnych grup mieszkańców. Ich wyniki posłużą do budowy planów rewitalizacji społecznej. Badania zostaną podjęte na potrzeby projektu pn. *Rewitalizacja gmin województwa zachodniopomorskiego włączonych w Specjalną Strefę Włączenia* realizowanego przez cztery instytucje wywodzące się z ww. regionu, tj. Koszalińską Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Koszalinie (Lidera projektu), Fundację Nauka dla Środowiska z Koszalina (Partnera projektu), firmę Aktywa Plus ze Szczecina (Partnera projektu) oraz firmę 4C ze Szczecina (Partnera Projektu). Projekt jest realizowany ze środków Unii Europejskiej, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020.

Zgodnie z założeniami projektu, za obszar badań empirycznych przyjęto 18 wybranych gmin województwa zachodniopomorskiego. Są to następujące: Rąbino, Świdwin, Brzeźno, Węgorzyno, Redowo Małe, Dobra, Ostrowice, Barwice, Grzmiąca, Szczecinek, Płoty, Brojce, Karnice, Drawno, Dobrzany, Kozielice, Krzęcin, Moryń.

Biorąc pod uwagę tak sformułowany ogólny cel badań oraz ich zakres przestrzenny, poczyniono następujące **założenia**:

a) zagwarantowanie wysokiej jakości badań empirycznych, rozumianej jako odpowiedni (wysoki) poziom odzwierciedlenia badanej rzeczywistości (stanu faktycznego, opinii, ocen). Wysoka jakość odnosi się do dokonania możliwie najbardziej dokładnego pomiaru problemów i potrzeb społecznych w wybranych gminach województwa zachodniopomorskiego oraz zagwarantowanie możliwie najwyższej poufności badań. Ze względu na specyficzny charakter problematyki poruszanej w badaniach (problematyka społeczna), wszystkie działania, w tym przede wszystkim te związane z pozyskiwaniem danych w terenie będą podejmowane z zapewnieniem poufności wyników. Planuje się zebranie danych w drodze empirycznych badań ilościowych i jakościowych. Uzyskane odpowiedzi z postępowania ilościowego zostaną poddane procesowi agregacji i obróbce statystycznej. W przypadku badań jakościowych informacje zostaną zestawione wspólnie dla każdej z analizowanych gmin. Taki zabieg pozwoli więc na uzyskanie względnie obiektywnych ocen i opinii badanych oraz ułatwi osiągnięcie odpowiedniego poziomu odzwierciedlania badanej rzeczywistości, jednocześnie jednak bez możliwości ustalenia wskazań, jakich dokonali konkretni respondenci i z zachowaniem poprawności metodologicznej.

b) zapewnienie komplementarności procesu badawczego. Oznacza to, z jednej strony zapewnienie komplementarności organizacyjnej, związanej z koniecznością ścisłej współpracy między osobami i podmiotami zaangażowanymi w postępowanie badawcze - zadania realizowane przez jedną osobę będą determinowały prowadzenie kolejnych przez następne. Dotyczy to zespołów badawczych pracujących z ramienia Lidera i Partnerów projektu. Z drugiej strony - będzie wiązało się to z osiągnięciem tzw. komplementarności metodologicznej, której służy sformułowanie ogólnych, całościowych celów badań i podporządkowanie ich zadaniom badawczym, zarówno tym o charakterze empirycznym (jakościowe i ilościowe badania pierwotne), jak i wtórnym (*desk research*, tj. analiza dokumentów zastanych i dostępnej statystyki lokalnej).

c) zapewnienie użytecznego charakteru badań empirycznych. Przejawia się to w szczególności przykładaniem wagi do identyfikacji problemów, potrzeb, zagadnień, cech, opinii, ocen, które mają nie tylko walor poznawczy, ale też wymiar praktyczny, istotny z punktu widzenia realizatorów projektu pn. *Rewitalizacja na terenie gmin województwa zachodniopomorskiego znajdujących się w Specjalnej Strefie Włączenia*. Ogólne cele badawcze można określić zatem jako opisowo - poznawcze. Warto dodać, że badania empiryczne będą ściśle zintegrowane z realizowanymi równolegle badaniami wtórnymi. Tym sposobem, na podstawie danych uzyskanych z dwóch rodzajów źródeł jednocześnie, zostaną opracowane plany rewitalizacji społecznej dla każdej z wytypowanych do projektu gmin z osobna.

Uwzględniając sformułowane powyżej założenia, określono następujące **cele szczegółowe** empirycznych badań ilościowych i jakościowych:

a) identyfikacja problemów i potrzeb społecznych oraz określenie stopnia ich ważności dla mieszkańców w każdej z wybranych 18 gmin województwa zachodniopomorskiego z uwzględnieniem perspektywy różnych grup interesu, tj. sołtysów, przedstawicieli władz lokalnych oraz innych mieszkańców;

b) dokonanie pogłębionej diagnozy potencjału rozwojowego każdej z wybranych 18 gmin województwa zachodniopomorskiego ze szczególnym uwzględnieniem aspektów społecznych, ekonomicznych, geograficzno - przyrodniczych, przestrzenno - funkcjonalnych, infrastrukturalnych i technicznych;

c) ocena potencjału rozwojowego wybranych 18 gmin z województwa zachodniopomorskiego dokonana przez różne grupy mieszkańców, tj. sołtysów, przedstawicieli władz lokalnych i lokalnych liderów.

d) ustalenie i konsultacja wstępnych propozycji (pomysłów) na projekty możliwe i sugerowane do włączenia w plany rewitalizacji społecznej dla wybranych obszarów na terenie wytypowanych gmin województwa zachodniopomorskiego włączonych w Specjalną Strefę Włączenia.

Planuje się zorganizowanie badań empirycznych używając różnorodnych metod i technik badawczych, stosując zarówno podejście **jakościowe i ilościowe**, w dodatku kierując narzędzia pomia-

rowe do zróżnicowanych interesariuszy lokalnych (respondentów). Taki charakter badań i wynikający z tego dobór metodyki wynika ze specyfiki i złożoności planowanej do podjęcia problematyki społecznej, którą należy rozpatrywać wielowymiarowo i wieloaspektowo.

Oprócz tego, w celu uzyskania względnego obiektywizmu prowadzonych analiz, w badaniach założono zastosowanie podejścia uczestniczącego (partycypacyjnego), zakładającego z jednej strony zrozumienie problemów i potrzeb społecznych przez uwzględnienie różnych perspektyw ich postrzegania (różne grupy respondentów) oraz w oparciu o różne źródła danych (badania wtórne, pierwotne, ilościowe, jakościowe). Z drugiej - precyzyjną i pogłębioną diagnozę sytuacji poprzez wypracowanie konsensusu wśród interesariuszy i kumulowanie wiedzy instytucjonalnej. Realizując podejście partycypacyjne do badań chodzi o to, aby nie tylko gromadzić dane i informacje diagnostyczne, ale też prowadzić pogłębione dyskusje z różnymi grupami, wprowadzając nową wiedzę, podsumowując dotychczasowe (znane wcześniej) informacje oraz sugerując nowe rozwiązania (pomysły). Ponieważ zakłada się, że w ramach badań prowadzonych w projekcie zapewnione zostanie zbieranie informacji z różnych źródeł, tj. z dostępnej statystyki i materiałów wtórnych, od sołtysów, mieszkańców, władz, animatorów lokalnych, NGO itp., należy przyjąć, że będą one miały znamiona uczestniczących.

Podsumowując, należy stwierdzić, że wybór procedury metodologicznej planowanej do zastosowania w opisywanych badaniach wydaje się być trafny i właściwy, a przygotowany sposób ich realizacji w terenie jest zgodny ze standardami prowadzenia tego typu postępowań.

Zakres przestrzenny i podmiotowy badań empirycznych

Jak już zostało zasygnalizowane, za obszar badań empirycznych przyjęto 18 gmin województwa zachodniopomorskiego, wytypowanych w ramach projektu pn. *Rewitalizacja na terenie gmin województwa zachodniopomorskiego znajdujących się w Specjalnej Strefie Włączenia*. Są to następujące: Rąbino, Świdwin, Brzeźno, Węgorzyno, Redowo Małe, Dobra, Ostrowice, Barwice, Grzmiąca, Szczecinek, Płoty, Brojce, Karnice, Drawno, Dobrzany, Kozielice, Krzęcin, Moryń. W każdej z gmin planuje się przeprowadzanie badań w różnych grupach ich mieszkańców, tj. wśród sołtysów, przedstawicieli władz lokalnych oraz liderów (tabela 1).

Tabela 1. Zakres przestrzenny i podmiotowy badań empirycznych

l.p.	instytucja odpowiedzialna za realizację badań empirycznych	nazwa gminy	nazwa powiatu	liczba mieszkańców	liczba miejscowości sołeckich w gminie ogółem	liczba radnych	przedstawiciel władzy lokalnej (wójt/burmistrz)
1	Fundacja Nauka dla Środowi- ska	Ostrowice	drawski	2 567	14	15	1 wójt
2	Fundacja Nauka dla Środowi- ska	Brzeźno	świdwiński	2 849	11	15	1 wójt
3	Fundacja Nauka dla Środowi- ska	Rąbino	świdwiński	3 813	16	15	1 wójt
4	Fundacja Nauka dla Środowi- ska	Świdwin	świdwiński	6 098	19	15	1 wójt
5	Fundacja Nauka dla Środowi- ska	Dobra	łobeski	4478	10	15	1 burmistrz
6	Fundacja Nauka dla Środowi- ska	Radowo Małe	łobeski	3 677	21	15	1 wójt
7	Fundacja Nauka dla Środowi- ska	Węgorzyno	łobeski	7170	21	15	1 burmistrz
8	Koszalińska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.	Barwice	szczecinecki	8754	20	15	1 burmistrz
9	Koszalińska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.	Grzmiąca	szczecinecki	4989	17	15	1 wójt
10	Koszalińska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.	Szczecinek	szczecinecki	9420	25	15	1 wójt
11	Aktywa Plus	Płoty	gryficki	9088	20	15	1 burmistrz
12	Aktywa Plus	Brojce	gryficki	3831	12	15	1 wójt
13	Aktywa Plus	Karnice	gryficki	4140	17	15	1 wójt
14	4C	Drawno	choszczeński	5222	14	15	1 burmistrz
15	4C	Dobrzany	stargardzki	5048	14	15	1 burmistrz
16	4C	Kozielice	pyrzycki	2634	11	15	1 wójt
17	4C	Krzęcin	choszczeński	3799	11	15	1 wójt
18	4C	Moryń	gryfiński	4362	13	15	1 burmistrz

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL i BIP.

Proponowane metody badawcze i instrumenty pomiarowe

Obserwacja statystyczna na potrzeby badań empirycznych będzie prowadzona za pomocą różnych metod i technik badawczych, w zależności od postawionych celów szczegółowych oraz grupy respondentów (interesariuszy). I tak, planuje się odpowiednio zrealizowanie badań przy wykorzystaniu następujących trzech metod badawczych:

1. **Indywidualnej ankiety bezpośredniej** – z sołtysami w gminie
2. **IDI – *Indyvidual in Depth Interview*, tj. indywidualnego wywiadu pogłębionego** – z osobami sprawującymi władzę w gminie (wójt, burmistrz, radni)
3. **FGI – *Focus Group Interview*, tj. zogniskowany wywiad grupowy** – z lokalnymi liderami w gminie

Warto dodać, że badania w terenie będą realizowane przez odpowiednio dobranych i pouczonych ankieterów – w większości przedstawicieli mieszkańców wybranych gmin. Będą to osoby starannie dobrane pod względem kompetencji, umiejętności i predyspozycji osobistych, mające dobre rozeznanie w środowisku lokalnym. Wysoką przydatność danych statystycznych zapewni też fakt, że w proces badawczy planuje się włączenie animatorów lokalnych oraz niezależnych moderatorów – a więc osób wyłonionych z ramienia realizatorów projektu, które z jednej strony są na bieżąco odpowiedzialne za aktywizację społeczną w konkretnym regionie (i dobrze go znają), z drugiej – są niezależnymi ekspertami patrzącymi na dany obszar w sposób obiektywny.

Przyjęcie powyższego sposobu postępowania w trakcie badań empirycznych jest podyktowane chęcią uzyskania możliwie najbardziej rzetelnych rezultatów badawczych. Co ważne, dane uzyskane w ten sposób, będą miały charakter zarówno **ilościowy**, jak i **jakościowy**. Taka ich specyfika pozwoli na poddanie ich agregacji, obróbce i analizie statystycznej, ułatwi uzyskanie informacji o zależnościach między zmiennymi (korelacje) oraz poprzez zastosowanie wystandaryzowanych narzędzi – zagwarantuje porównywalność danych uzyskanych od różnych respondentów.

Z drugiej strony, ze względu na fakt włączenia w badania empiryczne także metod jakościowych, możliwa będzie pogłębiona identyfikacja, analiza i ocena problemów i potrzeb społecznych oraz określenie potencjału rozwojowego analizowanych gmin, które mogłyby być trudne do ujawnienia w drodze zastosowania wyłącznie metod właściwych dla badań ilościowych czy wtórnych (analiza dokumentów zastanych i statystyki lokalnej).

Zestawienie i syntetyczny opis planowanych do realizacji metod badawczych wraz z krótką charakterystyką badań empirycznych zawiera tabela 2.

Tabela 2. Zestawienie metod badawczych wraz z krótkim opisem badań empirycznych (ilościowych i jakościowych)

l.p.	Empiryczne badania ilościowe							
	Populacja badana	Charakter badań	Cele badań	Metoda badawcza	Narzędzie badawcze	Narzędzia wspomagające (instrukcje, makiety)	Działania badawcze i osoby odpowiedzialne	Termin realizacji
1.	sołtysi	wyczerpujące (badaniu poddani zostaną wszyscy sołtysi z każdej gminy włączonej w projekt)	• diagnoza i ocena problemów i potrzeb mieszkańców sołectwa (z punktu widzenia sołtysów) • ocena potencjału sołectwa oraz określenie możliwości jego rozwoju • ustalenie wstępnych propozycji projektów do przygotowywanych planów rewitalizacji	indywidualna ankieta bezpośrednia	Załącznik 1	Załączniki 2, 3, 4, 5	• przygotowanie metodologii badań z sołtysami (w tym instrukcje dla ankierów i narzędzie badawcze) • praca w terenie (testy narzędzi i dystrybucja kwestionariusza ankiety wśród wszystkich sołtysów) - ankierzy • konwersja danych do makiety zliczeń - ankierzy • analiza statystyczna danych – zespoły badawcze z ramienia Lidera i Partnerów projektu • analiza i interpretacja danych pochodzących od sołtysów – zespoły badawcze z ramienia Lidera i Partnerów projektu	10.2016 – 12.2016

cd. Tabeli 2 Empiryczne badania jakościowe								
l.p.	Populacja badana	Charakter badań	Cele badań	Metoda badawcza	Narzędzie badawcze	Narzędzia wspomagające (instrukcje, makiety)	Działania badawcze i osoby odpowiedzialne	Termin realizacji
2.	przedstawiciele lokalnych władz (tj. wójt lub burmistrz, - min. 5 osób z grupy wóldarze)	wyczerpujące (badaniu poddane zostaną wszystkie osoby pełniące władzę w każdej gminie włączonej w projekt)	- uzyskanie pogłębionych danych jakościowych na temat sytuacji społeczno-ekonomicznej, stanu infrastruktury i środowiska przyrodniczego w gminie - ocena potencjału rozwojowego gminy (perspektywa wóldarzy) - uzyskanie wstępnych wskazań (sugestii), co do wyboru jednostek urbanistycznych (sołectw) do przeprowadzenia rewitalizacji społecznej	IDI – Indywidual in Depth Interview (indywidualny wywiad pogłębiony)	Załącznik 6	Załączniki 7, 8	- przygotowanie metodologii badań z wóldarzami (w tym instrukcje dla prowadzących wywiady i narzędzie badawcze) - praca w terenie (testy narzędzi i przeprowadzenie wywiadów indywidualnych z przedstawicielami władz w każdej z gmin i na podstawie odpowiedzi wypełnienie narzędzia badawczego) – animator lokalny - analiza i interpretacja wyników – zespoły badawcze z ramienia Lidera i Partnerów projektu	10.2016 – 12.2016
3.	lokalni liderzy (przedstawiciele NGO, radni, sołtysi, mieszkańcy, przedsiębiorcy, duchowni, lekarze, aktywiści itp.) (od 6-12 osób)	zorganizowanie po 1 spotkaniu FGI w każdej gminie dla 6-12 osób	- ustalenie jakościowej diagnozy problemów i potrzeb społecznych w analizowanych gminach - wypracowanie pomysłów na projekty, które zostaną ujęte i opisane w planie rewitalizacji	FGI – Focus Group Interview (zogniskowany wywiad grupowy)	Załącznik 10	Załączniki 9, 11	- przygotowanie metodologii badań z lokalnymi liderami (w tym instrukcje dla prowadzących wywiady FGI i narzędzie badawcze) - praca w terenie (testy narzędzi i moderacja po 1 zogniskowanym wywiadzie grupowym z lokalnymi liderami w każdej z gmin i na podstawie uzyskanych odpowiedzi wypełnienie narzędzia badawczego) - analiza i interpretacja wyników – zespoły badawcze z ramienia Lidera i Partnerów projektu	12.2016 – 01.2017

Źródło: opracowanie własne.

SZCZEGÓŁOWY OPIS ORGANIZACJI I PRZEBIEGU BADAŃ EMPIRYCZNYCH

1. Indywidualna ankieta bezpośrednia z sołtysami w gminie

Metoda ta polega na bezpośrednim dotarciu ankietera do respondenta, wyjaśnieniu celu prowadzonych badań, przekazaniu badanemu przygotowanego uprzednio kwestionariusza ankiety z prośbą o udzielenie odpowiedzi, a po pisemnym wypełnieniu narzędzia - zebraniu go. Badania odbywają się z wykorzystaniem wystandaryzowanego narzędzia pomiarowego - indywidualnego kwestionariusza badawczego (Załącznik 1. Kwestionariusz ankiety sołtysi). W celu zapewnienia poufności i anonimowości, często stosowaną praktyką przy wykorzystaniu tej metody jest umożliwienie respondentom wrzucania ich kwestionariuszy do specjalnie przygotowanej urny. Zaletą zastosowania ankiety bezpośredniej jest możliwość kontroli pomiaru przez ankieterów, co zapewnia bardzo dużą zwrotność kwestionariuszy przy jednoczesnym zachowaniu poufności uzyskanych odpowiedzi od respondentów. Ważne jest jednak, aby badania z wykorzystaniem tej metody były realizowane w wygodnym dla respondenta miejscu, w którym będzie mógł spokojnie i w odpowiednich warunkach wypełnić zaproponowane mu narzędzie. Dane uzyskane w drodze pomiaru kwestionariuszowego mają zazwyczaj charakter ilościowy, oznacza to, że można je poddawać obróbce i analizie statystycznej, uzyskiwać informacje o zależnościach między zmiennymi. Wymagana w ankiecie bezpośredniej standaryzacja narzędzia gwarantuje również porównywalność danych dotyczących różnych respondentów biorących udział w badaniu, dzięki czemu wyniki mogą być agregowane i przetwarzane statystycznie.

Planuje się, że badania terenowe w grupie sołtysów będą prowadzone przez ankieterów wywodzących się z terenu określonej gminy. Zostaną oni wyłonieni w drodze rekrutacji, na podstawie przedłożonych CV. W ramach prac ankierskich każdy z nich będzie zobowiązany do przeprowadzenia badań terenowych w ściśle określonym obszarze (gminie) wśród **wszystkich** sołtysów (zgodnie z informacjami zawartymi w tabeli 1 niniejszego dokumentu), a następnie do starannego sprawdzenia poprawności wypełnionych kwestionariuszy, nadania im odpowiednich numerów, posegregowania w segregatorach oraz wypełnienia tzw. kart realizacji badań z sołtysami (stanowiącymi formę sprawozdania (protokołu) z przebiegu realizacji badań w terenie, Załącznik 2. Karta realizacji badań sołtysi).

W dalszej kolejności dane zgromadzone przez ankieterów zostaną przez nich wprowadzone do programu Excel do przygotowanego uprzednio, wystandaryzowanego narzędzia analitycznego do konwersji danych (Załącznik 3. Makieta zliczeń sołtysi, Załącznik 4. Wskazówki do makiety zliczeń sołtysi)). W dalszym etapie prac, dane poddane zostaną analizie statystycznej. Realizatorzy dokonają agregacji wszystkich uzyskanych od respondentów odpowiedzi i przeprowadzą ich analizę w ujęciu gminnym oraz sołeckim.

Współpraca z ankieterami podczas realizacji badań z sołtysami

Wykonawcy badań – Autorzy niniejszego dokumentu - w trakcie całego procesu badawczego deklarują prowadzenie ścisłej współpracy z Liderem i Partnerami projektu. Kooperacja ta polegać będzie na wzajemnej konsultacji, co do sposobu, przebiegu i procesu wdrażania poszczególnych etapów badawczych. Dzięki stałym kontaktom realizatorzy przedsięwzięcia będą mogli na bieżąco reagować niwelując trudności, jakie pojawiały się w trakcie prac badawczych.

Za pośrednictwem realizatorów projektu, Autorzy badań deklarują też chęć nawiązania kontaktu z gronem regionalnych instytucji oraz osób fizycznych, które byłyby pomocne w procesie realizacji badań ankietowych. Obok tego, zapewniają możliwość ścisłej współpracy z ankieterami realizującymi badania w terenie. Współpraca ta może przybierać formę stałego doradztwa oraz konsultacji ankietarskich a także może opierać się na stałym monitoringu prac w terenie. Planuje się, że komunikacja na linii realizatorzy badań – ankieterzy będzie miała charakter zarówno kontaktu pośredniego realizowanego przy pomocy komunikatorów elektronicznych (e-mail, sms), kontaktu telefonicznego, jak będzie miała postać indywidualnych, bezpośrednich spotkań organizowanych w sytuacji zaistnienia problemów w terenie.

W celu usprawnienia pracy ankieterów, skonstruowano wzór listu przewodniego dla każdego z nich (Załącznik 5. List przewodni sołtysi). Ma on stanowić formę gwarancji dla respondentów (sołtysów) o prawdziwości i legalności prowadzonego postępowania. Ma także zachęcić ich do udziału w badaniach. Co więcej, każdy z ankieterów zostanie zaopatrzony też w specjalnie przygotowany formularz, w którym będzie mógł zanotować wszelkie sugestie oraz opisy sytuacji problemowych (Załącznik 2. Karta realizacji badań sołtysi), jakie napotkał w trakcie realizacji badania. Instrument ten będzie źródłem wiedzy dla realizatorów badań w zakresie jakości pracy ankietarskiej oraz organizacji podobnych przedsięwzięć w przyszłości oraz co ważne, będzie stanowić formę sprawozdania z badań.

W ramach prowadzonych prac badawczych ankieterzy będą przestrzegali ogólnie przyjętych zasad prowadzenia przedsięwzięć badawczych, tj.:

- wykonywali prace z zachowaniem należytej staranności i rzetelności metodologicznej,
- stosowali procedury i standardy jakości pracy ogólnie przyjęte dla badań społecznych,
- zapewniaли respondentom poufność podczas prowadzonych badań,
- zobowiązali się do zachowania tajemnicy wobec wyników uzyskanych od konkretnych osób poddanych badaniom (zasada poufności),
- zobowiązali się do przechowywania dokumentów zawierających informacje osobowe w specjalnie przygotowanych szafach, zgodnie z ustawą o ochronie danych osobowych,
- przestrzegali zasad współpracy i zachowania właściwych stosunków międzyludzkich na każdym z etapów badawczych.

Zespół ankierski i przebieg pracy w terenie w badaniach sołtysów

Ze względu na specyficzną problematykę prowadzonego postępowania badawczego oraz chęć dotarcia do konkretnej grupy respondentów założono, że zostaną w nie zaangażowani ankierzy wywodzący się z terenu analizowanych gmin. Sformułowano zakres obowiązków oraz kompetencji wymaganych od ankierów, który obejmuje następujące:

Zakres obowiązków ankierów:

- przeprowadzenie badań terenowych ze wszystkimi sołtysami na terenie wskazanej gminy,
- uzupełnienie przez każdego z ankierów tzw. Karty realizacji badań z sołtysami (Załącznik 2. Karta realizacji badań z sołtysami),
- przestrzeganie zasad doboru respondentów i monitorowanie stopnia wypełniania kwestionariuszy ankietowych,
- dokonanie niezbędnych korekt w przypadku niepełnego lub niewłaściwego wypełnienia kwestionariusza ankiety (dopytanie np. sołtysa),
- dostarczenie wypełnionych narzędzi pomiarowych, ponumerowanych i umieszczonych w segregatorach,
- stały kontakt z osobami prowadzącymi badanie (mail i telefon),
- bieżące informowanie realizatorów projektu o postępach w realizacji badania i ewentualnych trudnościach,
- terminowe wykonywanie prac,
- stosowanie się do przekazanych instrukcji badawczych,
- przestrzeganie tajemnicy ankierskiej związanej z prowadzonymi badaniami,
- właściwy stosunek i kulturalne zachowanie się wobec respondentów.

Kompetencje „twarde” ankierów:

- ewentualne wcześniejsze doświadczenie w przeprowadzaniu badań terenowych (marketingowych, rynkowych lub społecznych), udokumentowane oświadczeniem lub zapisem CV kandydata na ankiera,
- biegła obsługa programu Excel, potwierdzona oświadczeniem kandydata,
- dobra znajomość badanego regionu i jego specyfiki,
- dobra orientacja w szeroko rozumianej problematyce regionalnej.

Kompetencje „miękkie” ankierów:

- umiejętność wchodzenia w interakcje, komunikatywność, dyspozycyjność, samodzielność, elastyczny czas pracy, empatia, skrupulatność, uczciwość, słowność, terminowość.

2. IDI – *INDYWIDUAL IN DEPTH INTERVIEW*

tj. indywidualny wywiad pogłębiony z osobami sprawującymi władzę w gminie (wójt/burmistrz, radni)

IDI, czyli indywidualny wywiad pogłębiony, to metoda badawcza, która prowadzona jest przez odpowiednio poinstruowanego ankietera wyłącznie z jedną osobą (respondentem). Polega ona na uzyskaniu danych jakościowych w trakcie indywidualnej i bezpośredniej rozmowy, w trakcie którego ankier (badacz) zadaje określony rodzaj pytań (najczęściej otwartych), by uzyskać interesujące go informacje. Metoda ta, mimo uprzednio przygotowanego narzędzia pomiarowego (Załącznik 6. Scenariusz IDI władze), pozwala respondentom na swobodę wypowiedzi, a badaczowi daje możliwość zadawania dodatkowych, pogłębionych pytań, które ujawniły się w bezpośrednim kontakcie. Jej zasadniczym celem jest poznanie opinii, ocen, postaw, wrażeń, motywów kierujących działaniami respondenta. IDI ma znacznie dłuższy czas trwania niż tradycyjne wywiady ankietowe, jednak pozwala na uzyskanie bardziej pogłębionych wyników. Jest to metoda pomiaru o charakterze jakościowym.

Celem badań IDI planowanych do realizacji wśród przedstawicieli władz lokalnych analizowanych gmin jest uzyskanie pogłębionych danych jakościowych na temat sytuacji społeczno - ekonomicznej, stanu infrastruktury lokalnej i środowiska przyrodniczego, zebranie ocen i opinii na temat potencjału gminy (perspektywa włodarzy) oraz uzyskanie wstępnych wskazań (sugestii), co do wyboru jednostek urbanistycznych (np. sołectw) do przeprowadzenia rewitalizacji społecznej.

Planuje się, że badania terenowe z użyciem IDI będą prowadzone **w grupie osób mających realny wpływ na funkcjonowanie gminy**, a więc **przedstawicieli władz lokalnych** tj. wójta, burmistrza, radnych. Sugeruje się, aby rozmowy prowadzone były przez osoby zaznajomione ze specyfiką konkretnego regionu, znające jego realia oraz ludzi. Postuluje się, aby badacze zostali wyłonieni w drodze rekrutacji, na podstawie przedłożonych ofert. W ramach prac badawczych każdy z nich będzie zobowiązany do przeprowadzenia badań terenowych (rozmów indywidualnych) w ściśle określonym obszarze (gminie) wśród **min. 5 przedstawicieli władz lokalnych** (tj. wójta, burmistrza i radnych) zgodnie z instrukcją prowadzenia wywiadu pogłębionego (Załącznik 7. Instrukcja IDI władze). Następnie - do starannego wprowadzenia udzielonych odpowiedzi do przygotowanego uprzednio narzędzia IDI (tzw. scenariusza IDI), posegregowania wypełnionych instrumentów pomiarowych w segregatorach oraz wypełnienia tzw. kart realizacji badań z włodarzami (stanowiącymi formę sprawozdania (protokołu) z przebiegu realizacji badań w terenie (Załącznik 8. Karta realizacji badań władze). Tak przygotowane dokumenty wraz z wypełnionymi narzędziami pomiarowymi powinny zostać przekazane animatorowi lokalnemu bądź realizatorowi projektu, zgodnie z zapisami zawartymi w umowie z realizatorami projektu.

W dalszym etapie prac, uzyskane w procesie badawczym odpowiedzi, poddane zostaną analizie jakościowej. Realizatorzy dokonają weryfikacji uzyskanych od respondentów danych i przeprowadzą ich analizę w ujęciu gminnym.

Analiza wyników z IDI

Sposób analizy wywiadów jest trudniejszy niż w przypadku badań ankietowych, wymaga bowiem poświęcenia większej ilości czasu i pewnej wprawy, zaś uzyskane wyniki nie dostarczą tak jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, jak wygląda kapitał społeczny w badanej gminie/miejscowości. Z drugiej jednak strony pozwala na uchwycenie różnego typu niuansów i zróżnicowania w opinii, które umykają przy analizie zgromadzonego materiału za pomocą wskaźników.

Zaleca się, aby po przeprowadzeniu wywiadu, każdy z ankieterów wykonał następujące czynności:

1. Zarchiwizowanie wywiadu – jeśli rozmowa była nagrywana, plik należy opisać datą, numerem respondenta lub nazwą gminy czy funkcją;
2. Jeśli planuje się wykonanie bardziej zaawansowanych analiz na pozyskanym materiale, dobrze jest sporządzić transkrypcję rozmowy (czyli spisać słowo w słowo, możliwie dokładnie odtwarzając całą jej treść). Dotyczy to oczywiście sytuacji uzyskania zgody na nagrywanie rozmowy z respondentem.

Zasady analizy wyników uzyskanych z IDI:

1. Jeśli wywiad był nagrywany, analizę sugeruje się rozpocząć od sporządzenia transkrypcji, czyli dokładnego zapisu rozmowy w formie tekstu.
2. Jeśli z kolei nie przeprowadzono nagrania podczas wywiadu, warto przeanalizować dokładnie notatki prowadzone przez badacza w scenariuszu oraz ewentualnie w notatniku.
3. Czytając zapis rozmowy lub przygotowane materiały, dobrze jest wyodrębnić interesujące wątki, zaznaczając je np. różnymi kolorami.
4. Sama analiza wyników z IDI polega na zestawieniu wypowiedzi różnych osób na ten sam temat. Aby ułatwić zadanie, można np. stworzyć tabelę, w którą wpisuje się odpowiedzi od konkretnych grup badanych (np. osobno wójtowie/burmistrzowie, osobno radni).
5. W raporcie badawczym z IDI warto cytować najciekawsze wypowiedzi respondentów.

Zakres obowiązków dla prowadzących IDI:

- przeprowadzenie badań terenowych z **min. 5 przedstawicielami** władz lokalnych na terenie wskazanej gminy (wójtem/burmistrzem, radnymi),
- uzupełnienie tzw. Karty realizacji badań z przedstawicielami władz lokalnych (Załącznik 8. Karta realizacji badań władze),
- przestrzeganie zasad doboru respondentów do badań (wójt/burmistrz, radni),

- dostarczenie realizatorom projektu wypełnionego narzędzia pomiarowego (scenariusza IDI) i ewentualnych dodatkowych notatek poczynionych w trakcie realizacji wywiadu,
- stały kontakt z osobami prowadzącymi badanie (mail i telefon),
- bieżące informowanie realizatorów projektu o postępach w realizacji badania i ewentualnych trudnościach,
- terminowe wykonywania prac,
- stosowanie się do przekazanych instrukcji badawczych,
- właściwy stosunek i kulturalne zachowanie się wobec respondentów.

Kompetencje wymagane od osób prowadzących IDI z przedstawicielami władz lokalnych:

- ewentualne wcześniejsze doświadczenie w przeprowadzaniu badań terenowych (marketingowych, rynkowych lub społecznych), udokumentowane oświadczeniem lub zapisem CV kandydata,
- dobra znajomość badanego regionu i jego specyfiki,
- dobra orientacja w szeroko rozumianej problematyce regionalnej.
- umiejętność wchodzenia w interakcje, umiejętność słuchania, komunikatywność, dyspozycyjność, samodzielność, empatia, skrupulatność, uczciwość, słowność, terminowość, taktowność.

3. FGI - FOCUS GROUP INTERVIEW

tj. zogniskowany wywiad grupowy z lokalnymi liderami w gminie

FGI, czyli zogniskowany wywiad grupowy, tzw. fokus to metoda badawcza, dzięki której wywiad jest przeprowadzany jednocześnie z kilkoma osobami. Polega na przeprowadzeniu pogłębionego wywiadu grupowego, według uprzednio przygotowanego scenariusza i „ogniskowaniu” dyskusji wokół zasadniczego tematu badań przez poinstruowanego **moderatora**. Zazwyczaj liczba osób uczestniczących w spotkaniu FGI wynosi od 6 do 12, a jego czas nie przekracza 150 minut. W zogniskowanych wywiadach grupowych często stosuje się szeroko pojęte techniki projekcyjne, włącza w dyskusję dodatkowe materiały np. elementy audiowizualne, plansze, karty, makiety, materiały itp., których wykorzystanie ma pomóc w pełniejszym zebraniu danych. Zogniskowane wywiady grupowe mają zastosowanie w badaniach jakościowych.

Planuje się, że badania empiryczne z użyciem FGI na potrzeby realizacji zadań w ramach niniejszego projektu będą prowadzone w grupie osób najbardziej zaangażowanych w sprawy gminy (tzw. lokalnych liderów), tj. przedstawicieli NGO, radnych, sołtysów, mieszkańców, przedsiębiorców, duchownych, lekarzy, aktywistów itp. Celem badań jest w pierwszej kolejności ustalenie jakościowej diagnozy problemów i potrzeb społecznych w analizowanych gminach a następnie wypracowanie konkretnych pomysłów na projekty, które zostaną ujęte i opisane w planie rewitalizacji.

Sugeruje się, aby moderator, który będzie prowadził FGI, był osobą zaznajomioną ze specyfiką konkretnego regionu, znającą jego realia oraz ludzi. Powinien też charakteryzować się umiejętnościami prowadzenia rozmów grupowych, słuchania, moderowania dyskusji oraz pracy w grupie. Postuluje się, aby badacz został wyłoniony w drodze rekrutacji, na podstawie przedłożonej oferty. W ramach prac badawczych będzie on zobowiązany do przeprowadzenia 1 wywiadu grupowego (1 FGI) w ściśle określonym obszarze (gminie) wśród **6-12 osób z gminy**, zgodnie z instrukcją prowadzenia zogniskowanego wywiadu grupowego oraz informacjami zamieszczonymi w scenariuszu FGI (Załącznik 9. Instrukcja FGI lokalni liderzy oraz Załącznik 10. Scenariusz FGI lokalni liderzy). Następnie zobowiązany będzie do starannego zebrania i zarchiwizowania wszystkich wypracowanych w trakcie badań materiałów, wypełnienia karty projektu (Załącznik 11. Karta projektu FGI) i przekazania ich lokalnemu animatorowi lub realizatorowi projektu, zgodnie z zapisami zawartymi w umowie z realizatorami projektu.

Zakres obowiązków moderatora:

- przeprowadzone **po jednym wywiadzie FGI w każdej z gmin** objętych projektem zgodnie z przedłożoną instrukcją oraz scenariuszem,
- wypełnienie karty projektu (zgodnie z Załącznikiem 11. Karta projektu FGI),

- bieżące notowanie w scenariuszu FGI najciekawszych i najistotniejszych kwestii pojawiających w trakcie realizacji wywiadu a następnie przekazanie wypełnionego narzędzia realizatorom projektu,
- przestrzeganie zasad doboru respondentów do badań FGI,
- bieżące informowanie realizatorów projektu o postępach w realizacji badania i ewentualnych trudnościach,
- terminowe wykonywania prac,
- stosowanie się do przekazanych instrukcji badawczych oraz scenariusza FGI,
- przestrzeganie tajemnicy badawczej związanej z prowadzonymi badaniami,
- staranne archiwizowanie wszystkich dokumentów wypracowanych w trakcie prac badawczych, w tym m.in. dokonanie zapisu zdjęciowego najważniejszych materiałów wypracowanych w trakcie badań,
- właściwy stosunek i kulturalne zachowanie się wobec respondentów podczas FGI.

Kompetencje moderatora:

- ewentualne wcześniejsze doświadczenie w przeprowadzaniu FGI (marketingowych, rynkowych, psychologicznych lub społecznych), udokumentowane oświadczeniem lub zapisem CV kandydata na moderatora,
- znajomość podstaw psychologii oraz komunikacji interpersonalnej,
- dobra orientacja w szeroko rozumianej problematyce regionalnej,
- umiejętność wchodzenia w interakcje,
- komunikatywność, dyspozycyjność, samodzielność, elastyczny czas pracy, empatia, skrupulatność, uczciwość, słowność, terminowość.

Zasady analizy wyników uzyskanych z FGI:

1. W ramach prac analitycznych dla FGI w pierwszej kolejności warto przeanalizować dokładnie notatki moderatora przygotowane w scenariuszu oraz dokonać przeglądu wszystkich zarchiwizowanych przez niego dokumentów. Następnie - dobrze jest dokonać zestawienia najciekawszych wypowiedzi i sugestii uczestników FGI.
2. Do raportu badawczego FGI niezbędne będzie także dołączenie wypracowanych przez uczestników kart projektów.
3. Dla wzbogacenia i pogłębienia treści dokumentu pobrańczego warto też cytować najciekawsze wypowiedzi osób uczestniczących w FGI.

KOMPETENCJE ZESPOŁÓW BADAWCZYCH I ANALITYCZNYCH

Sugeruje się, aby zespoły badawcze, które zostaną wyłonione przez Lidera i Partnerów projektu, a które będą wspierać merytorycznie przedsięwzięcie empiryczne, zarówno w ramach ilościowych badań z sołtysami (ale także na etapie analizy danych pochodzących z badań jakościowych z władzami gmin oraz lokalnymi liderami) angażowały wysokiej klasy specjalistów, legitymujących się z jednej strony wykształceniem zgodnym z problematyką badawczą oraz metodologią badań. Z drugiej strony, postuluje się, aby byli to ludzie posiadający szerokie i udokumentowane doświadczenie projektowe, badawcze, naukowe i merytoryczne, zdobywane zarówno na polu realizacji przedsięwzięć społecznych i naukowych, jak i w pracy zawodowej. Planuje się, że część z osób zaangażowanych w badania będzie legitymowała się stopniem naukowym doktora habilitowanego lub doktora o specjalnościach odpowiadających specyfice prowadzonego postępowania (metodologia badań, ekonomia (w tym aspekty ekonomii społecznej i ekonomiki regionalnej), statystyka, matematyka).

UWAGI KOŃCOWE

Przedstawioną metodykę empirycznych badań ilościowych i jakościowych planowanych do podjęcia w 3 grupach badawczych, tj. wśród sołtysów, przedstawicieli władz oraz liderów lokalnych, należy traktować jako formę uszczegółowionego **przewodnika metodycznego** dla realizatorów badań empirycznych w 18 gminach z terenu województwa zachodniopomorskiego w ramach projektu pn. *Rewitalizacja na terenie gmin województwa zachodniopomorskiego znajdujących się w Specjalnej Strefie Włączenia*. **Do niniejszego dokumentu dołączono zestaw 12 załączników, stanowiących jego integralną część, potrzebną do efektywnej realizacji badań empirycznych.**

Są to następujące:

l.p.	Nazwa załącznika
1	Załącznik 1. Kwestionariusz ankiety sołtysi
2	Załącznik 2. Karta realizacji badań sołtysi
3	Załącznik 3. Makieta zliczeń sołtysi
4	Załącznik 4. Wskazówki do makiety zliczeń sołtysi
5	Załącznik 5. List przewodni sołtysi
6	Załącznik 6. Scenariusz IDI władze
7	Załącznik 7. Instrukcja IDI władze
8	Załącznik 8. Karta realizacji badań władze
9	Załącznik 9. Instrukcja FGI lokalni liderzy
10	Załącznik 10. Scenariusz FGI lokalni liderzy
11	Załącznik 11. Karta projektu FGI